

погіршення окремих показників якості програми, а саме прослідковується негативна динаміка кількості заходів, які здійснюються на території регіону безпосередньо центрами «Спорт для всіх», кількості спортсменів міста, які взяли участь у всеукраїнських змаганнях з олімпійських видів спорту, тощо.

Таким чином, передбачені фінансові ресурси не в змозі у повному обсязі забезпечити виконання основних показників бюджетних програм. Крім того, програмами не передбачалися фінансові ресурси на видатки розвитку, фактично всі фінансові ресурси були спрямовані на видатки споживання, що унеможлиблює повноцінний розвиток фізичної культури і спорту будь якого міста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Програми розвитку фізичної культури і спорту на 2011-2015 роки: Рішенням сесії Бердичівської міської ради від 29.11.2011 №311. URL: <http://www.berdychiv.com.ua/>
2. Про затвердження Програми розвитку фізичної культури і спорту на 2016-2018 роки: Рішенням сесії Бердичівської міської ради від 26.01.2016 №27. URL: <http://www.berdychiv.com.ua/>
3. Методичні рекомендації щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання: Наказ Міністерства економіки України від 04 грудня 2006 року № 367. URL: <http://meold.kmu.gov.ua/minec/control/uk/>
4. Аудиторський звіт виконання Управлінням у справах сім'ї, молоді та спорту виконавчого комітету Бердичівської міської ради бюджетних програм за період з 01.01.2015 по 01.12.2017. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/131400>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ З ПОЗИЦІЙ ВЗАЄМОВІДНОСИН СУБ'ЄКТІВ КОНТРОЛЮ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Шалімова Н. С.

*доктор економічних наук, професор,
декан факультету обліку та фінансів,*

Центральноукраїнського національного технічного університету

Однією з найважливіших умов ефективного функціонування вітчизняної економіки, обов'язковим елементом управління економічними процесами та операціями в цілому й бюджетними ресурсами зокрема, є фінансовий контроль, який водночас є формою реалізації контрольної

функції фінансів. Важливу роль в забезпеченні ефективності державного фінансового контролю відіграють його інституційні форми та організаційні складові, які забезпечують впорядкування, узгодженість, координацію дій суб'єктів контролю, особливо в умовах соціально-економічної нестабільності.

Загальноприйняте визначення системи контролю включає три елементи: суб'єкт контролю, підконтрольний об'єкт, контрольні дії, спрямовані на виявлення відхилень у господарських системах і саме з урахуванням єдності цих трьох елементів розглядається сутність контролю [3, с. 18; 5, с. 13]. Включення до системи контролю об'єкта означає, що система має бути унікальною, створюватися для кожного конкретного об'єкта контролю, тому при створенні різних систем визначальним критерієм виступає об'єкт контролю.

З.В. Гуцайлюк вважає, що з позицій теорії систем економіку слід віднести до класу динамічних, слабо структурованих систем великої складності [1, с. 8]. Так само і систему контролю не можна розглядати як просту систему. Складність системи контролю визначається тим, що в процес її функціонування можуть бути втягнуті кілька суб'єктів, які розподіляють між собою елементи контрольних функцій. Використання та розуміння терміну «контроль» тісно пов'язано з представленням про ієрархічність людських відносин.

І.К. Дрозд зазначає, що суб'єкт контролю – це той, хто безпосередньо виконує контрольні дії [3, с. 91], пропонує досить широку скелетну побудову елементів контролю та їх можливих взаємодій [3, с. 47–50] і наголошує, що на стадії наслідків контролю залежно від повноважень суб'єкта контролю та мети перевірки реалізація результатів контролю може відбуватися «...або лише як констатація суттєвості відхилень та їх оцінки (незалежний аудит формулює думку про стан фінансової звітності підприємства), або виявлення та оцінка контрольних відхилень поєднується з прийняттям рішень про здійснення регулятивних дій (приписи про застосування штрафних санкцій під час перевірки податкових інспекцій) тощо» [3, с. 46]. В.О. Шевчук та І.К. Дрозд, розглядаючи суб'єкт контролю як пріоритетний системоутворюючий критерій, розподіляють суб'єктів контролю на ініціаторів і виконавців, виділяючи прямий (безпосередній) контроль, який виконують його ініціатори, та представницький (опосередкований) контроль, делегований повноважними ініціаторами іншим суб'єктам, які відіграють роль його виконавців [2, с. 23].

Слід зазначити, що чітке і цілеспрямоване виконання системою контролю інформаційної та коригуючої функцій можливе лише за наявності владних повноважень, під якими слід розуміти можливість видачі наказу, висунення вимоги, яким притаманні такі риси, як імперативний характер,

тобто обов'язковість виконання, та наявність примусу, за допомогою якого суб'єкт контролю спонукає об'єкт до необхідної поведінки, дії або до утримання від заборонених дій.

Отже, суб'єкти контролю можуть відрізнятися обсягом владних повноважень, правовою регламентацією їх діяльності, характером вжитих заходів впливу. З огляду на комплексність системи заходів, які можуть бути введені до змісту контрольного процесу, суб'єкти контролю мають поєднувати весь комплекс функцій: контрольні дії (процедури зіставлення фактичних даних про діяльність об'єкта з відповідними нормами, які здійснюються з метою виявлення відхилень фактів від цих норм (контрольних різниць); прийняття рішення за результатами контрольних дій, а точніше інформації, отриманої в результаті їх здійснення; корегування поведінки підконтрольних суб'єктів з метою усунення негативних явищ та/або застосовує до них штрафні заходи.

Розглядаючи контроль як сполучний елемент між управлінськими циклами, вважаємо, що типовий механізм будь-якого з видів контролю, і в першу чергу державного, має обов'язково включати такий комплекс системи заходів, які б давали змогу суб'єктам контролю: своєчасно та в повному обсязі отримувати необхідні відомості про стан діяльності підконтрольних органів; виявляти відхилення від установлених нормативів у процесі здійснення діяльності підконтрольними органами; застосовувати заходи, спрямовані на попередження та припинення порушень, відновлення й реалізацію порушених вимог та невиконаних рішень; застосувати заходи для притягнення до відповідальності осіб, винних у здійснених (допущених) порушеннях, адекватні до виявлених порушень та передбачені законодавством.

Останні дві групи повинні в обов'язковому порядку входити до певного механізму, який можна з упевненістю назвати системою контролю, а суб'єкт контролю має бути наділений владними повноваженнями щодо їх реалізації. Інакше втрачається зворотний зв'язок в управлінському циклі, не простежується відмінність контролю від таких видів діяльності як аналіз, оцінка тощо, які можна віднести до «пасивних», оскільки їх суб'єкти позбавлені права втручатися в процес коригування діяльності об'єкту, крім виконання функцій зі збору й оцінки інформації.

Зроблені висновки підтверджуються визначенням контролю, який наведено в Лімській декларації керівних принципів аудиту державних фінансів: «Контроль державних фінансів не є самоціллю, а виступає обов'язковим елементом регуляторної системи, мета якої полягає у своєчасному виявленні відхилень від прийнятих стандартів, порушень принципів законності, ефективності, доцільності і економності управління фінансовими ресурсами, що давало б змогу у кожному конкретному випадку

внести відповідні корективи, посилити відповідальність уповноважених осіб, отримати відшкодування збитків та перешкодити або, принаймні, ускладнити повторення виявлених порушень у майбутньому» [4]. Саме така позиція якнайточніше характеризує суб'єктів контролю, до яких повинні належати лише ті особи (суб'єкти), які мають певні владні повноваження на застосування коригуючих дій.

Система контролю обов'язково виконує дві функції: по-перше, забезпечує суб'єкта контролю інформацією, що дає йому змогу передбачати можливі відхилення від установлених стандартів; по-друге, здійснює коригувальні дії на основі отриманої інформації. Кожна система контролю повинна містити засоби контролю, які можуть бути представлені різноманітними суб'єктами, які виконуватимуть інформаційно-аналітичні функції. Наявність зв'язків між переліченими елементами і необхідність здійснення аналітико-інформаційної роботи переконують у тому, що система контролю багато в чому є інформаційною системою, яка ґрунтується на переробці значних масивів інформації, тому до важливих чинників підвищення ефективності контролю слід віднести повноту і достовірність вихідних даних про об'єкт контролю (інформаційне забезпечення контролю). У цьому аспекті проявляється така важлива складова соціально-економічних відносин, як розподіл праці, оскільки розподіл функцій і в системі управління, і в системі контролю може бути неповним. Проте чим глибше в процесах управління, прийняття рішень та контролю розподіл праці, тим більше функцій починають делегуватися для виконання спеціально створеними для них суб'єктами, а самі суб'єкти управління та контролю починають виступати в ролі координатора всіх цих функцій

Отже, головною ознакою суб'єкту контролю є наявність владних повноважень, тобто повноважень здійснити вплив, при якому існують можливості встановлення або зміни поведінки суб'єктів, навіть всупереч їх волі, з метою дотримання певних норм. Безумовно, суб'єкти контролю можуть відрізнитися обсягом владних повноважень, правовою регламентацією їх діяльності, характером застосованих заходів впливу. Визначаючи системи контролю в економічній науці та практиці, слід виходити з того, що вони є великими та складними системами, які не можуть бути зведені до простих трьох елементів (об'єкт, суб'єкт, контрольні дії). Мета системи контролю полягає в забезпеченні суб'єкта контролю контрольною інформацією, що дозволяє йому передбачати можливі зриви та відхилення від запланованого ходу робіт і вчасно здійснювати коригувальні дії. Отже, системи контролю повинні включати в себе засоби контролю, які можуть бути представлені різноманітними суб'єктами, які виконуватимуть інформаційно-аналітичні функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуцайлюк З.В. Економічні ризики в інформаційній системі бухгалтерського обліку / Зіновій Володимирович Гуцайлюк // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – №7. – С. 8–13.
2. Дрозд І.К. Державний фінансовий контроль. Навчальний посібник. / І.К.Дрозд, В.О. Шевчук. – К. : ТОВ «Імекс-ЛТД», 2007. – 304 с.
3. Дрозд І.К. Контроль економічних систем : Монографія. / Ірина Кузьмівна Дрозд. – К. : Імекс-ЛТД, 2004. – 312 с.
4. Лімська декларація керівних принципів контролю : Декларація ІХ Лімського (Перу) Конгресу вищих органів контролю державних фінансів (INTOSAI) від 1 жовтня 1977 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/140217>
5. Шевчук В.О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії, організації, методології) : Монографія. / Володимир Олександрович Шевчук. – К. : Київ.держ.торг-екон.ун-т, 1998. – 371 с.

РОЗШИРЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ТА КОНТРОЛЮ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА НЕОБХІДНОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Шалімов В. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнського національного технічного університету*

Суб'єкти господарювання та фізичні особи беруть участь у формуванні фінансових ресурсів місцевих органів влади сплачуючи місцеві податки і збори. Це має важливе значення для розвитку місцевої інфраструктури, яка забезпечує реалізацію соціальної та економічної політики. Місцеві податки і збори є невід'ємною частиною податкової системи держави, тому особливу увагу при здійсненні податкової реформи приділяють правовому регулюванню місцевому оподаткуванню, що є одним з основних джерел формування бюджетів місцевого самоврядування. Існування місцевих податків і зборів відповідає, в першу чергу, інтересам територіальних громад, від імені яких діють органи місцевого самоврядування, оскільки такі платежі є виключно їх фінансовою базою. Виходячи з цього, метою введення місцевих податків і зборів є забезпечення місцевих органів влади коштами,